

FORSKNINGSPLAN
KODE KUNSTMUSEER OG KOMPONISTHJEM
2021-2026

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Hva er forskning?	4
Museet som forskningsinstitusjon	5
Hva er det særegne ved museumsforskning?	6
Hvordan organiseres forskningen på KODE?	7
Forskningstid	7
Forskningsutvalg	8
Prioriterte forskningsområder	9
Målområde 1: Samlingsrelatert forskning	9
Målområde 2: Forskning på museets fagområder	9
Målområde 3: Utviklingsarbeid	9
Målområde 4: Forskningssamarbeid	10
En bredere forståelse av forskningsbegrepet	11
Publisering og registrering	11

Innledning

I 2021 vedtok KODE en ny strategisk plattform for museet, anført av en visjon om å være Nordens mest relevante og nytenkende museum. Som et ledd i den nye strategien er det satt ambisiøse mål for alle deler av museets kjernevirksomhet: forskning, formidling og forvaltning. KODE har en ambisjon om å utgjøre en forskjell på individnivå, for samfunnet og for kunstens posisjon.

Vi er til for å forvalte og formidle kunst i verdensklasse, på vegne av samfunnet og til beste for Vestlandet og Norge. En forutsetning for å lykkes er at alle museale funksjoner bygges på kunnskapsutvikling. Derfor sørger vi for faglig utvikling innad i organisasjonen samtidig som vi knytter til oss relevante samarbeidspartnere. I praksis består forskningen av å utforske kunst-, musikk-, og kulturhistoriske problemstillinger ved å ta i bruk vitenskapelige metoder. Forskning er en kontinuerlig prosess ved museet, på tvers av generasjoner. Dette sørger for at samlingene forstås i nye kontekster, og bidrar til å bringe kunst og musikk inn i det offentlige ordskiftet.

Denne planen tar sikte på å konkretisere rammeverket for museets forskningsarbeid.

Hva er forskning?

I 1963 utviklet OECD en ny standard for innsamling og bearbeiding av data til forskning og utviklingsarbeid (FoU). Denne ble kjent som Frascati-manualen, og har stor betydning for hvordan det arbeides med FoU i dag. Manualen definerer forskning og utvikling slik:

Forskning og utviklingsarbeid (FoU) er kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap - herunder kunnskap om mennesket, kultur og samfunn - og omfatter også bruken av denne kunnskapen til å finne nye anvendelser. (2015, s.22)

Videre skiller manualen mellom grunnforskning, anvendt forskning og utviklingsarbeid. Grunnforskning er «eksperimentell eller teoretisk virksomhet som primært utføres for å skaffe til veie ny kunnskap om det underliggende grunnlag for fenomener og observerbare fakta, uten sikte på spesiell anvendelse eller bruk.». Anvendt forskning defineres som «virksomhet av original karakter som utføres for å skaffe til veie ny kunnskap [...] primært rettet mot bestemte praktiske mål eller anvendelser». Utviklingsarbeid er «systematisk virksomhet som anvender kunnskap fra forskning og praktisk erfaring, og som er rettet mot [...] å framstille nye eller vesentlig forbedrede materialer, produkter eller innretninger, eller [...] å innføre nye eller vesentlig forbedrede prosesser, systemer og tjenester.»

Virksomheten skal gjennomføres systematisk, og med god dokumentasjon som gjør det mulig å etterprøve og replikere eventuelle funn og resultater. Forskning skal også bidra til ny innsikt og kunne brukes i videre forskning, og må derfor gjøres tilgjengelig for andre interesserte forskere. Disse kravene reflekteres i Norsk vitenskapsindeks for vitenskapelige publikasjoner (Cristin 2021).

Museet som forskningsinstitusjon

Ordet «museum» kommer fra det greske ordet *mouseion* – tempel for musene, skytsgudinner for kunst og vitenskap. Kunnskapsutvikling ligger dermed latent i ordets etymologiske betydning. Større museer har alltid drevet forskning og i nyere tid har forskningsvirksomhet blitt formalisert som en sentral del av museenes samfunnsoppdrag. Ifølge ICOMs definisjon er et museum

... en permanent institusjon, ikke basert på profitt, som skal tjene samfunnet og dets utvikling og være åpent for publikum; som samler inn, bevarer/konserverer, forsker i, formidler og stiller ut materielle og immaterielle vitnesbyrd om mennesker og deres omgivelser i studie-, utdannings- og underholdningsøyemed. (ICOMs vedtekter, artikkel 3, paragraf 1)

Museene er dermed kunnskapsinstitusjoner som forplikter seg til å basere virksomheten på egen forskning.

Denne forpliktelsen bekreftes ytterligere gjennom de siste tiårs føringer fra bevilgende myndigheter. I museumsmeldingen *Museum. Mangfold, minne, møtestad* fra 1996 blir det vektlagt at museumsbasert forskningsvirksomhet må styrkes for å bevare museenes funksjon som «samfunnsminner». I stortingsmeldinger fra de påfølgende år, har forskning fått et stadig større fokus. Forskning er et av fire kjerneområder som er fremhevet i stortingsmelding nr. 49: *Framtidas museum* fra 2009. Kulturutredningen 2014 foreslår å trappe opp forskningsinnsatsen på kunst- og kulturvernområdene ved å initiere et eget forskningssenter for kultursektorforskning. Rapporten *Vilje til forskning - museumsforskning i Norge i det 21. århundre* (2020, s. 8) fra et regjeringsnedsatt utvalg for museum og forskning, vektlegger hvordan museenes forskningsvirksomhet utfyller samfunnsansvaret ved å ha en nyanserende effekt:

... museenes arbeid er forankra i kunnskap om historiske og sosiale sammenhenger og utviklingstrekk og bør derfor kunne spille en særlig viktig rolle i å forstå og formidle samfunnsutviklingen på nyanserende måter, i en tid der fronter og konfliktlinjer ser ut til å bli mer polariserte. [...] Forskning og vitenskapelig fundert kunnskapsutvikling må være kjernen i denne utviklingen.

Også Kulturdepartementets tilskuddsordninger reflekterer det økende fokuset på forskning; ett av målene for bevilgninger er å tilrettelegge for at museene kan lede an innen forskning og kunnskapsutvikling. Stortingsmelding nr 23: *Musea i samfunnet – tillit, ting og tid* (2021, s. 45) bekrefter at forskning også i årene fremover vil være en sentral del av forventningen til musene:

Både med tilvising til ICOMs museumsdefinisjon og regjeringas ambisjon om å framheva musea som kunnskapsinstitusjonar, vil forskning og vitenskapleg fundert kunnskapsarbeid også framover vera ein del av forventninga til musea.

Hva er det særegne ved museumsforskning?

Museenes forskningsvirksomhet omtales gjerne som *museumsforskning*. Rapporten *Vilje til forskning* (2020, s. 16) definerer museumsforskning som forskning «både i, på og om museer, samt spørsmålene knyttet til dette, uavhengig om den skjer ved et museum eller i vitenskapelige miljøer utenfor». Rapporten fremholder videre at begrepet reflekterer mangfoldet av praksiser og tematikker knyttet til museene som forskningsinstitusjoner, samt museenes brede forskningsområder. Museumsforskning må også sees i en bredere kontekst rundt fagområdene det forskes på, med en grunnleggende vitenskapelig holdning til å samle, bearbeide og tilgjengeliggjøre data.

Men hvordan skal det forskes i museene? Rapporten *Vilje til forskning* (2020, s. 14) peker på at museumssektoren har hatt behov «for å synliggjøre at å forske i museene kan ha en spesiell egenart og spesielle forutsetninger som også kan utvide og supplere akademiske forskningspraksiser, uten at det går på bekostning av vitenskapelighet og kvalitet». I tillegg til dette mener vi at forskning utført i og rundt museet kan ha fordeler ved at den utføres gjenstandsnært og praksisnært. Kunstmuseet har en spesielt interessant posisjon, da det befinner seg i krysningspunktet mellom ulike fagområder og tidsepoker – inkludert vår egen. Denne posisjonen bør gjenspeiles både i prioriteringen av forskningsområder og i valg av forskningsmetoder.

Hvordan organiseres forskningen på KODE?

For å sikre kontinuerlig høy kvalitet og god måloppnåelse i forskningen, er det en forutsetning at det ligger til grunn en vilje til satsning og kunnskapsutvikling.

Forskningstid

Ansatte i stillinger med forskningsoppgaver i stillingsbeskrivelsen kan som hovedregel bruke inntil 20% av arbeidstid til forskningsrelatert arbeid. Forskningsoppgavene skal fremgå av den enkeltes arbeidsplan (FoU-plan) og skal følge prioriteringene i museets forskningsplan. All forskning skal utføres med mål om publisering og med forankring i de til enhver tid pågående eller planlagte aktiviteter i museet. Den enkelte må selv legge frem en FoU-plan, som skal godkjennes av forskningsutvalget. Det skal rapporteres årlig på individuell plan.

Det kan avtales uttak av forskningstid i konsentrerte perioder, etter avtale med avdelingsdirektør. I løpet av en periode på 5 år kan det være aktuelt med:

- 5-6 uker per år eller
- 2-3 måneder hvert annet år, eller
- 3-6 måneder hvert 3. år

Uttak av forskningstid i bolker skal begrunnes i prosjektet. I større forskningssamarbeid hvor det er aktuelt med frikjøp av arbeidstid, skal det søkes om permisjon senest 6 måneder i forkant. Ansatte i stillinger uten forskningsoppgaver kan ved søknad få delta i FoU-prosjekter som gjelder deres spesifikke fagområde.

KODE legger til rette for faglig utvikling hos den enkelte ansatte. For ansatte med forskeroppgaver kan dette dreie seg om kvalifiserende kompetanseutvikling, fortrinnsvis i samarbeid med universitet eller høyskole. Det vil kunne være aktuelt å delfinansiere stipendiatstillinger gjennom Forskningsrådets tilskuddsordning for doktorgrad i offentlig sektor. Museet ønsker med dette å tilrettelegge for at flere i fagavdelingene skal få førstestillingskompetanse.

KODE skal være en aktiv deltaker i fagfellesskap og nettverk. Derfor skal vi arrangere minst ett forskningsrelatert seminar i semesteret, enten alene eller i samarbeid med andre institusjoner. Museet skal legge til rette for at alle forskere kan forske på museets samlinger. Henvendelser om denne typen arbeid, behandles av KODEs forskningsutvalg. KODE skal også legge til rette for at kunstnere og studenter på master- og doktorgradsnivå kan skrive om museets samlinger og virkeområder.

Forskningsutvalg

KODEs forskningsutvalg skal tilrettelegge for og stimulere til forskning i museet. Dette utvalget bistår ledelsen i prioritering av forskningsområder og å rullere forskningsplanen. Forskningsutvalget skal påse at de ansatte er kjent med gjeldende forskningsetiske retningslinjer. Utvalget skal også jobbe for å identifisere forskningssamarbeid med andre institusjoner. Forskningsutvalget skal godkjenne og kvalitetssikre prosjekter og eksterne søknader om finansiering og uttale seg om søknader om forskningsmidler til blant annet konferanser og reiser tilknyttet forskning og forskningsformidling.

Forskningsutvalget utgjøres av:

- Direktør for samling og utstillinger
- Direktør for komponisthjemmene
- To representanter fra fagavdelingene som utpekes hvert andre år
- To eksterne representanter som utnevnes av direktør i samråd med forskningsutvalget

Prioriterte forskningsområder

KODE er en interdisiplinær dannelsesinstitusjon, og kunnskapskapitalen vi besitter dekker et bredt spekter av fagområder. Kunnskapsutviklingen ved KODE foregår kontinuerlig og er knyttet opp mot utstillings- og konsertprogrammet. Dette arbeidet har kommet publikum til gode, gjennom stadig bedre kunnskaps- og kunstformidling.

Som museum, er det et mål at alle forskningsresultater skal ha en flate ut mot publikum. Dette betyr at konserter og utstillinger er, og skal være publikasjonskanaler for forsknings- og utviklingsarbeid, parallelt med dokumentasjon og deling av resultater. Det betyr også at det langsiktige programarbeidet vil påvirke prioritering av forskningsområder. Forskningsplanen skal gjøre museet i stand til å synliggjøre den mangfoldige kunnskapsutviklingen som foregår. Et overordnet mål er å løfte den allmenne kunnskapen om museet og samlingene og fagområdene kunst og musikk gjennom konkrete forskningsprosjekter.

Målområde 1: Samlingsrelatert forskning

Gjenstandene, musikken og byggene i KODEs samlinger er museets grunnfjell og vi har ansvar for å vedlikeholde og utvikle kunnskapen om dette materialet. Det er viktig å utvikle dokumentasjon og grunnforskning på samlingene, fordi de danner grunnlaget for faste utstillinger og annen forskning.

Mål: KODE skal til enhver tid ha gående minst ett forskningsprosjekt på dokumentasjon og katalogisering innen fagområdene visuell kunst og musikk. Resultatene skal minimum publiseres digitalt, og primært fortløpende gjennom prosjektet hvis det er mulig.

Målområde 2: Forskning på museets fagområder

Kunnskapsutvikling på kunstfeltet har tradisjonelt handlet om å finne og etablere ny kunnskap om enkelte kunstnerskap, verk, grupper eller perioder. Formålet er å oppnå nye innsikter om smalere tema som av ulike årsaker er blitt underrepresentert i museumsforskningen. Resultatene publiseres vanligvis i form av utstilling og medfølgende katalog, samt forskningsseminarer og lignende.

Mål: KODE skal ta initiativ til, samt årlig gjennomføre minst ett større forskningssamarbeid innenfor henholdsvis kunsthistorie og musikkhistorie, som utvikler kunnskapen om kunstnerskap eller et overgripende tema. Prosjektet skal resultere i en større utstilling, publisasjon og/ eller seminar.

Målområde 3: Utviklingsarbeid

Utviklingsarbeid er definert som systematisk eller eksperimentelt arbeid som bygger på eksisterende kunnskap, med mål om å forbedre materialer, produkter eller prosesser. Forskningsplanen skal sikre at utviklingsarbeid innenfor formidling og andre deler av museets virksomhet dokumenteres og deles med et større fagmiljø i relevante kanaler.

Mål: KODE skal til enhver tid ha minst ett innovasjonsprosjekt gående innen formidling og kunstmøter. Arbeidet skal resultere i publikumsrettet aktivitet og resultatene skal deles med fagmiljøene. mulig.

Målområde 4: Forskningssamarbeid

KODE driver også større og mer langvarige forskningsprosjekter som involverer mer forpliktende samarbeid med eksterne aktører. Fordelen med disse partnerskapene er at involverte aktører får tilgang til et større ressursbasseng i form av kunnskap, nettverk og samlinger. Samarbeidene skaper en felles plattform, som i sin tur legger til rette for utforming av felles søknader om finansiering, samtidig som det skaper et bredere nedslagsfelt for forskningen. KODE vil legge til rette for at ansatte kan ha undervisningsoppgaver ved samarbeidende universitet eller høyskole, fortrinnsvis som del av en professor II-stilling. For KODE er det viktig å delta i utviklingen av tverrinstitusjonell museumsforskning.

Mål: KODE skal til enhver tid ha forpliktende samarbeid med UH-sektor og minst én større internasjonal institusjon på hvert av fagområdene visuell kunst og musikk.

En bredere forståelse av forskningsbegrepet

KODE Kunstmuseer og komponisthjem har en helhetlig tilnærming til eget samfunnsoppdrag. Utover å forske, forplikter vi oss til å skulle forvalte og formidle. Vi forstår denne tredelingen som en styrke, ettersom helheten av KODEs virksomhet er større enn summen av delene. Forskingen vil dermed også foregå i andre og mer praksisnære former enn den vi finner hos øvrige forskningsinstitusjoner som universitet og høyskoler. Forskningsbegrepet er elastisk nok til å romme kunnskapsutviklingen som foregår innenfor museumssektoren (*Vilje til forskning* 2020, s. 14). Museenes utfordring ligger i å tilfredsstille de formelle kravene som er fastsatt av systemene for finansiering av forskningen.

Vi legger til grunn OECDs definisjon om at forskning er « *kreativ virksomhet som utføres systematisk for å oppnå økt kunnskap*» og dermed vil flere museale oppgaver danne utgangspunkt for forskning og utviklingsarbeid. Dette innebærer oppgaver som å fortolke kunst og kartlegge kilder og arkivmaterieil til utstillinger, datainnsamling, samt forvaltningsarbeid som dokumentering, klassifisering, undersøkelser og konservering av gjenstander og verker.

Museet kan være arena for *kunstnerisk utviklingsarbeid*. Dette begrepet beskriver en forskningsmetode innenfor utøvende kunstpraksis (Fakultet for kunst, musikk og design, UiB 2021). Kunstnerisk utviklingsarbeid anvender kunsten som metode for å utforske, forstå, representere og utfordre menneskelige erfaringer og handlinger.

Publisering og registrering

En kjent utfordring for synliggjøring av forskningen i museene er muligheten for å delta i et kvalitetssikringssystem. *Vilje til forskning* peker på at det er viktig at museenes forskningsarbeid settes inn i rapporterbare vitenskapelige kategorier som følger Norsk vitenskapsindeks (NVI-instruksen). Hensikten med NVI-instruksen er å strømlinjeforme registrerings- og rapporteringspraksis på tvers av ulike sektorer. Ifølge NVI-instruksen må en vitenskapelig publikasjon presentere ny innsikt, kunne etterprøves eller brukes i ny forskning, være tilgjengelig for de fleste forskere som kan ha interesse av den, samt være i en publiseringskanal med rutiner for fagfellelvurdering.

Denne definisjonen samsvarer med OECDs definisjon av forskning, med unntak av kravet om en fagfellelvurdert publisering. NVI-instruksen understreker at dersom en publikasjon ikke oppfyller alle kravene, betyr ikke dette at den er uvitenskapelig (Kulturrådet 2020).

Cristin er datasystemet for det nasjonale registeret over forskningspublikasjoner og resultater. En nasjonal arbeidsgruppe jobber med å videreutvikle blant annet kategorien Kunstnerisk og museal produksjon i dette systemet (Cristin 2021). Det samme gjelder rapportering av utviklingsarbeid gjort i museene som faller utenfor de godkjente UH-kanalene, for eksempel utstillinger:

Utstillinger er viktige arenaer for forskningsformidling i museene, som definitivt også kan omtales som institusjonens resultat. Utstillinger kan registreres under hovedkategorien Kunstnerisk og museal presentasjon, som inneholder underkategoriene: «museumsutstilling», «arkitekturutstilling», «kunstutstilling», «webutstilling» og «annet» (Kulturrådet 2020)

Det arbeides også med at kunsthagene blir med i videreutviklingen av Cristin og et felles nasjonalt vitenarkiv (NVA), slik at metadata fra Cristin og publiserte resultater gjøres tilgjengelig gjennom felles brukergrensesnitt og informasjonsarkitektur. Fra juni 2021 har ansatte ved KODE med forskningsoppgaver mulighet til å registrere sine arbeider i Cristin (nivå 0). Dokumentasjon av andre typer utviklingsarbeid, gjennom tekster, deling i ulike medier og konferanseinnlegg skal være et mål og planlegges inn som en del av et hvert utviklingsprosjekt.

Det er et mål for KODE at publikasjoner skal utgis på forlag som tilbyr fagfellevurdering på nivå 1.

Alle utstillinger og konserter skal dokumenteres på en slik måte at de kan danne grunnlag for forskning. Dette innebærer at KODE vil utvikle rutine for dokumentasjon og publisering av slik informasjon.

KODE skal så langt mulig sørge for at tidligere publikasjoner og utstillingsdokumentasjon skal digitaliseres og tilgjengeliggjøres for publikum.

